

जंगल तुटतंय, प्राणी नष्ट होताहेत, हवामान गरम होतंय, पाणी संपतंय... सगळीकडे आपण हेच ऐकतो, पाहतो. अशा परिस्थितीत शहरात राहाणारी सर्वसामान्य व्यक्ती काय करू शकते? आपल्याला निसर्गाकडे, आजूबाजूच्या घडामोडींकडे सहजतेन पाहता येईल का? यातूनच निसर्ग संवर्धनाच थोडंस तरी काम रोज होईल का? माझं घर, बाग, रस्ता, ऑफिस येथील निसर्गाचं संवर्धन अगदी छोट्या छोट्या कृतींमधून करूं होईल ते पाहू...

मानसी करंदीकर, केतकी घाटे
ऑकियॉस फॉर इकोलॉजिकल सर्व्हिसेस

बागेत झाडे, कुंड्या एखादं कमळाचं तळं, हिरवळ या बरोबर फुलपाखरू, अळीचा कोष, शिंजीराचं घरटं, सरडा, सुगंध, मद्यमाशा, अवचित डोकावणारं मुंगूस यांना आपल्या जीवनात सामावता येईल? की भीती, किळस असं काही वाटेल. एखादा सुंदर पतंग आपल्या दिव्यावर रात्री येऊन बसलेला न्याहाळायला आवडेल? आणि तेवढ्यात एखाद्या पालीनं त्याला आपलं रात्रीचं जेवण बनवलं तर? पावसाच्या सुरुवातीला ऑफिसमधून आपल्यावर आपलं स्वागत वेडकाच्या आवाजानं केलं तर? किंवा आपल्या आवडत्या कडीलिनंबाची पानं काही अळ्यांनी अचानक गड्डम केली तर? असे प्रसंग सतत आपल्या नजरेआड निसर्गात घडत असतात. रोजच्या धावपळीत हे छोटे जीव लक्षातही येत नाहीत; पण ते असतात. त्यांना स्वतंत्र अस्तित्व, गरजा, जीवन आहे. आजूबाजूचं हे जीवनचक्र अबाधित ठेवायला आपल्याला नक्कीच आवडेल; पण आपण आपल्याच नकळत पटकन विषारी पूड टाकून हे जीवन सहज उद्ध्वस्त करतो. हे टाळता येईल... नक्कीच!

पालापाचोळा कचरा?

बाग साफसुफ ठेवण्याच्या नादात आपण झाडांचं अन्नच तर नष्ट करत नाही ना? खरं तर होय! बागेत पडलेला पालापाचोळा झाडून, साफ करून जालण्यापेक्षा तो प्रत्येक झाडाच्या बुंध्याशी तसाच राहू दिला, तर कृत्रिम

खतांची काहीच गरज पडणार नाही. वर्षभरात झाडांचा टवटवीतपणा, येणारी फुलं, इतकेच काय तर झाडावर पडणारी कीड यात पडलेला फरक लक्षात येईल.

मावा, पांढरी माशी, अळी, कीड?

खरंच यामुळे झाडांना काय अपाय होतो? ही कीड आहे, की कीटकांमधील विविधता! चांगल्या प्रकारे पोषण झालेल्या झाडाला किड्यांमुळे काहीही फरक पडत नाही; पण

जर मावा दिसला, की मंडळी जोराजोरात बागेवर भयानक औषधं फवारायला लागतात. अशी कीटकनाशकं जर कीड मारू शकतात, तर त्याचा माणसावर परिणाम होत असेलच ना? हे औषध मातीत मिसळून विहिरीत जाऊन परत आपल्याच पाण्यात येतं. भाजीवर फवारलं, तर थेट आपल्या पोटातच जातं. म्हणजेच हे औषध परत आपल्याच कडे येतं. कितीतरी रसायनं फवारून आपण डास, माशा, झुरळं, पाली यांना मारतो. साफसुफाई हवीच; पण त्यासाठी इतरही मार्ग आहेतच की. आमच्या

आणि उरलेल्या भागात फरशी आहे? फरशी असेल, तर पाणी कसं मुरणार आणि हिरवळ असेल, तर पाणी कसं पुरणार? हिरवळीचा सुखावणारा गारवा पाणीटंचाईनं जेव्हा डोळ्यातलं पाणी सुकवेल तेव्हा काय? आज लहान बाग असो, उत्तम लॅंडस्केपिंग केलेलं गार्डन असो किंवा आय.टी. कंपन्यांची आवारं असोत, पिण्यायोग्य शुद्ध केलेल्या पाण्यानंच ही लॉन्स पोसली जातात. आपल्या उष्ण कटिबंधीय कमी पावसाच्या प्रदेशात लॉन ही चैन परवडणारी आहे का? की त्यापेक्षा सांडपाण्यावर प्रक्रिया करून ते पाणी बागेला देता येणं शक्य आहे?

थोडा बदल करू

आधी असलेली माती, मुरुम काढून टाकणं. त्यावर उत्तम लाल माती पसरणं, मातीबरोबर शेणखत, इतर खतं एकत्र करून त्यावर लॉन आणि शोभिवंत फुलं लावणं, ही झाली नेहमीची बाग तयार करायची प्रक्रिया. या प्रक्रियेत लाल माती आणि रासायनिक खतांना फाटा देता येईल का? ही लाल माती जिथून खणून आणतात तिथल्या डोंगराचं नंतर काय होतं ते पाहिलं. की बाग करून हिरवाई उत्पन्न करणं आहे की नष्ट करणं आहे हे समजेल. हे करण्यापेक्षा शेणखत, पालापाचोळा, गांडूळखत वापरून उत्तम सुपीक माती तयार करता येते. यानं बागही फुलेल आणि निसर्गही वाचेल.

झाडांची निवड करतानाही आपल्या हवामानाला योग्य अशी स्थानिक झाडे जास्तीत जास्त वापरल्यास आपसूकच त्याकडे पक्षी, फुलपाखरं आकृष्ट होऊन जिवंतपणा येईल.

असे अनेक सोपे उपाय आहेत. ते करून बघू या. आपली बाग आता अधिक निसर्गपूरक मैत्रीपूर्ण करू या!

निसर्गसुंदर बाग

बागेत किंवा घरात गेल्या १३ वर्षांत एकही कीटकनाशक मारलेलं नाही आणि कीड पडून झाड मेलं असं एकदाही झालेलं नाही. छान छान बाग असलेली मंडळी दर आठवड्यात नेमानं औषध फवारतात. त्याचा माणसांनाही त्रास होतो आणि चार-पाच दिवसांत कीड हजर होतेच.

कुठे आहे माती?

आपल्या बागेत कुठे उघडी माती दिसते? की थोडी हिरवळ

